HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

קברי א) א עובדי כוכבים אינן מטמאין באהל שנא' [1] ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם ב) ° אתם קרויין אדם ואין העובדי כוכבים קרויין אדם מיתיבי [2] ונפש אדם ששה עשר אלף משום בהמה [3] אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבוא אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ג)(ובהמה רבה) משום בהמה [4] כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תתחטאו דלמא איקטיל חד מישראל ורבנן לא נפקד ממנו איש ור' שמעון בן יוחי [5] לא נפקד ממנו איש לעבירה רבינא אמר ב נהי דמעטינהו קרא מאטמויי באהל דכתיב [6] אדם כי ימות באהל ממגע ומשא מי מעטינהו קרא: **מתני'** ג) ° ג אירם את האלמנה ונתמנה להיות כהן גדול יכנוס ומעשה ביהושע בן גמלא שקדש את מרתא בת ביתוס ומנהו המלך להיות כה"ג וכנסה שומרת יבם שנפלה לפני כהן הדיוט ונתמנה להיות כה"ג אע"פ שעשה בה מאמר הרי זה לא יכנוס: **גמ'** ת"ר מנין שאם אירס את האלמנה ונתמנה להיות כהן גדול שיכנוס ת"ל [7] יקח אשה א"ה שומרת יבם נמי אשה ולא יבמה: מעשה ביהושע וכו': מנהו אין נתמנה לא אמר רב יוסף ° קטיר קחזינא הכא ד) דאמר רב אסי תרקבא דדינרי עיילה ליה מרתא בת ביתוס לינאי מלכא עד דמוקי ליה ליהושע בן גמלא בכהני רברבי: **מתני'** ד כהן גדול שמת אחיו חולץ ולא מייבם: **גמ'** ה) קא פסיק ותני ה לא שנא מן האירוסין ולא שנא מן הנשואין בשלמא מן הנשואין עשה ולא תעשה הוא ו ואין עשה דוחה ל"ת ועשה אלא מן האירוסין ז יבא עשה וידחה את לא תעשה ח גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה: **מתני'** ט כהן הדיוט לא ישא אילונית אלא א"כ יש לו ו) אשה ובנים רבי יהודה אומר אע"פ שיש לו אשה ובנים ז) לא ישא אילונית שהיא זונה האמורה בתורה וחכמים אומרים י אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות: **גמ'** א"ל ריש גלותא לרב הונא מ"ט משום פריה ורביה כהנים הוא דמפקדי וישראל לא מפקדי אמר ליה משום דקא בעי למיתני סיפא רבי יהודה אומר אע"פ שיש לו אשה

ויש

אין מטמאין. את המאהיל עליהם: **אתם קרוים אדם.** וגבי טומאת אהל כתיב אדם כי ימות באהל (במדבר יט): **נפש אדם.** במדין כתיב: ומשני הא דקרי להו אדם משום דבעי למכתב בהמה גבייהו כדכתיב וחמורים ובקר [שם לא] וגבי בהמה מיקרו אדם אבל אדם סתמא לא מיקרו: אנשי נינוה עובדי כוכבים היו: **כל הורג נפש.** במדין כתיב ומדבעו טומאת שבעה אלמא מיטמו: **ממגע ומשא מי מעטינהו.** וגבי מגע אשכחן נוגע בעצם או בחלל ח) דלא כתיב אדם הלכך אע"ג דלא מיקרו אדם מטמו במגע ובמשא: **ת"ל בתולה מעמיו יקח אשה.** האי אשה לא איצטריך אלא לדרשה: **מינהו אין.** כלומר המלך מינהו אבל אחיו הכהנים וסנהדרין לא מינוהו: **נתמנה לא.** נתמנה לא קתני דהוי משמע דראוי היה לכך: **קטיר קחזינא הכא.** קשר של רשעים אני רואה כאן שלא היה ראוי לכך אלא שנתן ממון ומינוהו: **מתני' חולץ.** כהן גדול: **ולא מייבם.** דאלמנה היא ואסורה לו: **גמ' לא תעשה ועשה.** אלמנה לא יקח בתולה יקח (ויקרא כא) ולא בעולה: **מתני' אלא אם כן יש לו בנים.** משום דמצווה על פריה ורביה וה"ה לישראל ובגמרא מפרש אמאי נקט כהן: **שהיא זונה האמורה בתורה.** ובגמרא מפרש לה: **אלא הגיורת והמשוחררת.** דביאת עכו"ם ועבד פסלה: **ושנבעלה בעילת זנות.** כגון ישראלית הנבעלת לפסול לה:

גמ'

קברי עובדי כוכבים אינן מטמאין באהל. תימה למה ליה לרבי בנאה לציוני מערתא דאברהם אבינו ואדם הראשון (ב"ב נח.) אף דאיקרו אדם אדם ואברהם או אפי' לרבנן דאמרי קברי עובדי כוכבים מטמאין באהל הא לא מטמא באהל אפילו קברי ישראל אלא אותם שמתו משעה שנאמרה אותה פרשה דאדם כי ימות באוהל דכי ימות משמע באותם העתידים למות עדיין ומדאיצטריך נמי בנזיר (דף נד. ושם) קרא לרבות קבר שלפני הדבור למגע מכלל דבאהל לא מטמא ט): **ואין העובדי כוכבים קרוים אדם.** תימא דבריש מס' ע"ז (ג. ושם) ופ' ד' מיתות (סנהדרין דף נט. ושם) דרשינן דעכו"ם העוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול שנאמר אשר יעשה אותם האדם וגו' כהנים לוים וישראלים לא נאמר אלא האדם ופי' בקונטרס בסנהדרין (ג"ז שם ד"ה האדם) דההוא לית ליה הך דר"ש דהכא ויתכן לפי ספרים דגרסי התם רבי ירמיה אבל לספרים דגרסי התם ר' מאיר קשיא דשמעינן ליה לר"מ בפ' קמא דכריתות (דף ו:) דסך שמן המשחה לעכו"ם פטור ומשמע דטעמא משום דכתיב על בשר אדם ואין עובד כוכבים קרוי אדם ומיהו מצי למימר דטעמא דרבי מאיר דפטור הוי מטעם דכל שהוא בסך הרי הוא בלא ייסך וכל שאין בסך אין בלא ייסך ור"ת מפרש ° דיש חילוק בין אדם להאדם דעובדי כוכבים בכלל האדם נינהו והא דקאמר כהנים לוים וישראלים לא נאמר ה"ק אדם לא נאמר דהוי משמע כהנים לוים וישראלים אלא האדם וכל הני קראי דמייתי כתיב אדם דלא פריך מקראי דכתיב האדם וה"ר משולם היה אומר דגבי פורענות דוקא קאמר אתם קרוין אדם דלא רצה לכתוב ישראל בהדיא גבי פורענות אבל גבי האדם וחי הוה ליה למכתב בהדיא כהנים לוים וישראלים כמו שרגיל בכל מקום והא דפריך מהני קראי אע"ג דעובדי כוכבים נמי קרויין אדם מ"מ פריך כיון דגבי פורענות ישראל קרוין אדם היכא דלא איירי אלא בעובדי כוכבים דוקא לא הוה ליה למיקרינהו אדם והא דכתיב (תהלים קכד) בקום עלינו אדם היינו לפי שהזכיר השם וכן ואתה אדם ולא אל גבי חירם (יחזקאל כח) והא דכתיב ואתן אדם תחתיך (ישעיה מג) הא דרשינן בברכות (דף סב:) אל תקרי אדם וכו' י) והא דכתיב והארץ נתן לבני אדם (תהלים קטו) ודרשינן מיניה (גיטין מז.) דיש קנין לעובדי כוכבים ° היינו בני אדם הראשון כ): **ממגע ומשא מי מעטינהו.** ואע"ג דכתיב וכל אשר יגע על פני השדה וגו' או בעצם אדם (במדבר יט) הא דרשינן בנזיר פרק כ"ג (דף נג. ושם) לענין אהל ואר"י דאין הלכה כר"ש דרשב"ג פליג עליה כדתנן במס' אהלות (פרק יח מ"ט כתובות עז.) והלכה כמותו במשנתנו וצריכים כהנים ליזהר מקברי עובדי כוכבים ובפרק המקבל (ב"מ קיד:) בעובדא דאליהו דהשיב לרבה בר אבוה כר' שמעון בן יוחי דהכא לדחויי קא מדחי לה ועיקר טעמא שהיה סומך על רוב ארונות שיש בהן פותח טפח וכן היה רגיל בכל מקום לדחות כמו שמצינו כשהיה קובר רבי עקיבא ואמר ליה לאו כהן ניהו מר אמר ליה צדיקים אינם מטמאים ועיקר טעמא לפי שהיה מת מצוה שהיה מהרוגי מלכות והיו יראים לקברו ומיהו בבתי עובדי כוכבים מותרים ליכנס כדתניא בתוספתא דאהלות מדורות העובדי כוכבים טמאים בחוצה לארץ טהורים: **עיילה** ליה מרתא בת ביתוס לינאי מלכא. לאו היינו ינאי כ"ג דבפרק האומר בקידושין (דף סו.) דאם כן לא היה מושיב אחר במקומו א): **כהן** גדול שמת אחיו חולץ ולא מייבם. ב) וא"ת מרישא שמעי' לה דקתני שומרת יבם (א) לכהן הדיוט ונתמנה להיות כ"ג לא יכנוס ואר"י דהכא חולץ אתא לאשמועינן דס"ד משום בזיון דכ"ג שרוקקת לפניו לא תחלוץ אע"ג דכבר תנן לה לעיל (ב) ובפרק כ"ג בסנהדרין (דף יח.): **אין** זונה אלא גיורת ומשוחררת. אפי' נתגיירה פחותה מבת ג' שנים אסורה מטעם זונה כדאמר לעיל (דף ס:) גבי עיר אחת שהיתה בא"י כו' וטעמא לפי שבאה מן העובדי כוכבים השטופים בזימה אע"ג דבפרק בתרא דקידושין (דף עח.) דריש לה מקרא דיחזקאל למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה מ"מ בין למר ובין למר אסירא מטעם זונה ואתא יחזקאל ואסמכה אקראי והקשה ה"ר משה מפונטייז"א דהכא משמע דגיורת אסורה לכהן מדאורייתא מטעם זונה ובפרק אין מעמידין (ע"ז דף לו:) אמר דב"ד של חשמונאי גזרו דהבא על העובדת כוכבים חייב משום נשג"ז פי' אם הוא כהן חייב משום זונה ואיכא למ"ד משום נשג"ז אבל משום זונה לא דנשייהו לא מפקרי ולאביי (בתמורה כט:) ניחא דלעובדת כוכבים לא מחייב משום דכתיב לא יקח ולא יחלל ובעובדת כוכבים לא קרינן בה לא יקח דלא תפסי בה קידושין ולא שייך נמי בה חלול זרע שאין הזרע מתייחס אחריו אבל לרבא דפליג עליה וקאמר אחד זה ואחד זה פירוש בין זונה עובדת כוכבים בין זונה ישראלית אתננה אסור וכהן הבא עליה לוקה משום זונה קשה ויש לומר דרבא לא פליג אלא היכא דזינתה דיליף לה מזונה ישראלית כדקאמר רבא אבל לא זינתה מודה דלא מיתסרא משום זונה כדקאמר אביי משום דכתיב לא יחלל והיכא דלא זינתה הוצרכו לגזור אבל גיורת דשייך בה קיחה וחילול אסורה משום זונה אע"ג דלא זינתה: **שנבעלה** בעילת זנות. פירוש בקונטרס ישראלית שנבעלה לפסול לה וא"א לומר כן דמחייבי לאוין דתפסי בה קידושין לא הוי זונה ° אלא מחייבי כריתות כדפי' בהחולץ (לעיל דף מט.):

כל

עין משפט נר מצוה

עו א ב מיי' פ"ג מהל' אבל הלכה ג ופ"א מהל' טומאת מת הלכה יג סמג לאוין רלה טוש"ע י"ד סימן שעב סעי' ב:

עז ג מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הל' יב:

עח ד מיי' שם ופ"ה מהלכות כלי המקדש הלכה י:

עט ה מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הלכה יג:

פ ו מיי' פ"ו מהלכות יבום הלכה יא:

פא ז ח מיי' שם הלכ' י:

פב ט מיי' פט"ו מהלכות אישות הלכה ז סמג עשין מט טוש"ע אה"ע סי' א סעי' ח:

פג י מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכה ג סמג לאוין קכא טוש"ע שם סי' ו סעי' ח:

◆

תורה אור השלם

1. וְאַתֵּן צֹאנִי צֹאן מַרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים: יחזקאל לד לא
2. וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אָלֶף: במדבר לא מו
3. וַאֲנִי לֹא אָחוּס עַל נִינְוֵה הָעִיר הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר יֶשׁ בָּהּ הַרְבֵּה מִשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה רִבּוֹ אָדָם אֲשֶׁר לֹא יָדַע בֵּין יְמִינוֹ לִשְׂמֹאלוֹ וּבְהֵמָה רַבָּה: יונה ד יא
4. וְאַתֶּם חֲנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים כֹּל הֹרֵג נֶפֶשׁ וְכֹל נֹגֵעַ בֶּחָלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם: במדבר לא יט
5. וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ נָשְׂאוּ אֶת רֹאשׁ אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בְּיָדֵנוּ וְלֹא נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ: במדבר לא מט
6. זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל הַבָּא אֶל הָאֹהֶל וְכָל אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: במדבר יט יד
7. אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה: ויקרא כא יד

◆

תוספות ישנים

ואין העובדי כוכבים כו'. פרשתי בב"ק בפרק שור שנגח (לח.): **דלמא אקטיל חד מישראל.** י"מ דר"ש מוכיח מכאן דכל קבוע כמחצה על מחצה מדקאמר תתחטאו דלמא אקטיל חד מישראל אע"ג דעובדי כוכבים רובא אכן לא נהירא דלמסקנא אין הדבר מיושב דקאמר ממגע ומשא מי מעטינהו קרא וש"מ הוצרכו חטוי משום טומאת מגע ומשא ועו"ל דאין ראיה מכאן דדלמא הכי פירושא דלמא אקטיל חד מישראל והם היו פושטים ידיהם על החללים ונמצא שנגעו בכולם א) האהלות ואפי' אי ליכא אלא חד מישראל אטמו מחמתיה. בכתובות ב) (טו.) פי' דנפקא ליה מוחזק לו וקם עליו והקשינו מנא ליה לר' שמעון דמפיק לדרשא אחרינא בפרק ואלו הן הנשרפים (דף ע"ט) (מגלה) ופרשתי שם ור"ת פסק דלא כר"ש דאמר קברי גויים אין מטמאים באהל דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו ורשב"ג פליג עליה דר"ש דאמר ג) מדורות עובדי כוכבים מטמאין באהל מפני שקוברין שם נפליהם. ובמסכת אהלות (פי"ח מ"ט) נמי רשב"ג פליג עליה דקאמר עיר עובדי כוכבים שחרבה אין בה משום מדורות העובדי כוכבים משמע אבל ישובה אית בה ומטמאה באהל: **ממגע ומשא מי אמעיט.** וא"ת הא כתיב נמי או בעצם אדם דמשמע ישראל ולא עובדי כוכבים וי"ל דבנזיר (נג.) מוקמינן לכולי קרא בטומאת אהל אבל ממגע ומשא לא אמעוט עובדי כוכבים: **א)** וגם אין זה יהושע בן גמלא ג) שהיה בב"ב שתקן כמה תקנות שאותו צדיק היה אלא אחר הוא זה ד): **ב)** וא"ת והא כבר תנינא לעיל (כ.) אלמנה לכה"ג חולצת ולא מתייבמת גבי איסור מצוה ואיסור קדושה וי"ל דהכא עיקר ולעיל תנייא משום כללא דכייל ותני:

מסורת הש"ס

א) ב"מ קיד: [כריתות ו:], ב) רש"ל מ"ז, ג) [לעיל נט.], ד) יומא יח., ה) סנהדרין יח: לעיל כ., ו) [פי' או אשה לפרות ולרבות עמה או בנים תי"ט בשם הרמב"ם ומתוך פרש"י משמע דגרס אא"כ יש לו בנים ולא היה בגרסתו אשה כלל], ז) לקמן פא., ח) [במדבר יט], ט) [ועי' תוס' ב"ב נח. כתבו ישוב לזה ותוס' נדה ע: ד"ה ואין נליב], י) בחסרונות: אלא אדום גבי ההוא רומאה, כ) [ועי' תוספות נזיר נד. ב"ק לח. ב"ב נח. מס' ע"ז ג. סנהדרין נט: ובנדה ע:],

◆

גליון הש"ס

גמ' אתם קרוין אדם. עי' מתני' רפ"ג דנגעי' ובתוי"ט שם רפי"ג: מתני' אירם את האלמנה. עי' לעיל דף כ ע"ב תד"ה אטו ביאה: גמ' קטיר קחזינא הכא. עיין ב"ב דף כ"א ע"א תד"ה זכור: תוס' ד"ה ואין וכו' דיש חילוק בין אדם להאדם. עי' ירמיה לב כ' ובישראל ובאדם: בא"ד בסוף הדבור היינו בני אדם הראשון. עיין בראב"ן סימן סי"ז: ד"ה שנבעלה וכו' אלא מחייבי כריתות וכו'. עיין גיטין ד' פט ע"א תד"ה בעולה ובמהרש"א שם:

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כהן וכו' שומרת יבם שנפלה לפני כהן הדיוט: **(ב)** בא"ד תנן לה לעיל. נ"ב בפרק ב' דף כ:

◆

מוסף רש"י

אינן מטמאין באהל. דגבי אהל כתיב אדם, אדם כי ימות באהל (ב"מ קיד:). **ת"ל יקח אשה.** כי אם בתולה מעמיו יקח אשה, והאי אשה קרא יתירא הוא (לעיל נט.). **תרקבא.** תלי סאה, תרי וקב. **דינרי.** זהובים (יומא יח.). **מרתא בת ביתוס.** אלמנה עשירה היתה וקידשה יהושע בן גמלא ונתנה ממון לינאי המלך ומינהו להיות כהן גדול (שם). **קא פסיק ותני.** אלמנה לכהן גדול, **לא שנא מן האירוסין ולא שנא מן הנשואין.** לא שנא נפלה לפניו מן הנשואין דהיינו תרתי לריעותא, חדא דאלמנה היא ואיכא לאו דאלמנה לא יקח, ועוד דבעולה היא ואיכא איסור עשה לגביה, דכתיב אשה בבתוליה יקח ולא בעולה, ולאו הבא מכלל עשה עשה, ולא שנא נפלה לפניו מן האירוסין ועודה בתולה, דליכא אלא לאו דאלמנה (לעיל כ.). **בשלמא מן הנשואין עשה ולא תעשה הוא.** איכא עשה ולא תעשה באיסורא, בתולה יקח ולא בעולה, דהיינו עשה, אלמנה לא יקח הרי לאו (סנהדרין יח:). **ואין עשה.** יבמה יבא עליה (שם יט.). **יבא עשה.** דיבמה יבא עליה (לעיל כ.). **גזירה ביאה ראשונה.** דמקיים בה עשה ומצי למידחי, **אטו ביאה שניה.** דלא מצי למידחי דהא איקיים בה עשה (לעיל כ:) ביאה ראשונה דייבום מקיימא מצות עשה, ביאה שניה לאו מצות יבום הוא (סנהדרין יט.).

א) נראה דל"ל או שהאהילו בכולם. ב) נראה דמתיבות ובכתובות פי' וכו' עד ואלו הן הנשרפין שייך מקודם, אחרי תחילת הדיבור דלמא אקטיל חד מישראל. ג) לפנינו במשנה דאהלות פי"ח משנה ז' תנן סתמא ולא הוזכר שם רשב"ג. ד) נ"ל שהוזכר בב"ב (דף כ"א). ה) ועי' תוס' ב"ב שם ד"ה זכור.